

● ● ● LATVIJAS
● ● ● ALTERNĀTĪVO FINANŠU
● ● ● PAKALPOJUMU ASOCIĀCIJA

Nauda un cilvēks

Latvijas iedzīvotāju rīcība
ar savu naudu

GINTS ĀBOLTIŅŠ

Latvijas Alternatīvo finanšu
pakalpojumu asociācijas
vadītājs

Labas prasmes pārvaldīt savas personīgās finanses ir svarīgs priekšnoteikums, lai Latvijā būtu spēcīgas mājsaimniecības, kas veido stabilu un ilgtspējīgu valsts ekonomiku. Sabiedrības izglītošana finanšu prasībās lietās pēdējos gados ir bijis aktuāls jautājums gan finanšu tirgus dalībniekiem, gan arī politikas veidotājiem Latvijā.

Virkne pētījumu parāda, ka zināšanas un pieejamā informācija nav vienīgais aspekts, kas nosaka iedzīvotāju rīcību ar personīgajām finansēm. Ļoti bieži mūsu darbības ar naudu ietekmē tieši psiholoģiskie faktori un vērtību skala, tāpēc sadarbībā ar Dr. psych., asoc. prof. Dainu Škuškovniku un Dr. psych. Inesi Muzikanti veicām apjomīgu pētījumu "Latvietis un nauda". Analizējot iegūtos datus, izveidojām piecus tēlus, kas raksturo Latvijas iedzīvotāju finanšu paradumus, – Bruno Vērotājs, Bruno Patmīlis, Bruno Grāmatvedis, Bruno Labdaris un Bruno Tērētājs.

Aicinu iepazīties ar pētījumu un noskaidrot sev raksturīgāko finanšu plānotāja tipu, kā arī ieteikumus prasības uzlabošanai.

s a t u r s

Par pētījumu	4. lpp.
Naudas novērtējums	5. lpp.
Rīcība ar naudu pēdējo sešu mēnešu laikā . .	6. lpp.
Izpratne par finanšu jautājumiem	7. lpp.
Pašreizējā un nākotnes finansiālā stāvokļa novērtējums	8. lpp.
Cilvēku psiholoģiskie tipi pēc attieksmes pret naudu	10. lpp.
Bruno Vērotājs	12. lpp.
Bruno Patmīlis.	14. lpp.
Bruno Grāmatvedis.	16. lpp.
Bruno Labdaris	18. lpp.
Bruno Tērētājs.	20. lpp.
Finanšu vārdnīca	22. lpp.
Respondentu profils	26. lpp.

PAR PĒTĪJUMU

Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācija pētījumu veica sadarbībā ar Biznesa augstskolas “Turība” Komunikācijas fakultāti, kas izstrādāja pētījuma metodoloģiju un īstenoja datu apstrādi, savukārt sabiedriskās domas pētījumu centrs “SKDS” nodrošināja datu iegūšanu. Pētījums tika veikts 2017. gada decembrī, internetā aptaujājot 679 Latvijas pastāvīgos iedzīvotājus vecumā no 18 līdz 74 gadiem ar dažādu ienākumu līmeni un no dažādām nodarbinātības jomām. Pētījumā ir izmantota reprezentatīvā izlase, kas atbilst Latvijas iedzīvotāju statistikas rādītājiem sadalījumā pēc to vecuma, dzimuma, tautības, reģiona un apdzīvotās vietas tipa.

Arvien vairāk varam konstatēt, ka cilvēku dzīves stils kļuvis merkantils – dzīšanās pēc naudas un īpašuma nenotiek nepieciešamības dēļ. Nauda un īpašums tiek izvirzīti kā kritēriji, veidojot spriedumu par sasniegumiem un labklājību, lai demonstrētu noteiktu statusu.

Rīcība ar naudu bieži ir neracionāla, tā pat ir pretrunā ar paša cilvēka ekonomiskajām interesēm, notiek mirkļa iespaidā, apmierinot īslaicīgas iegribas. No vienas puses, tas palīdz realizēt konkrētās situācijas izraisītās vēlmes, varbūt pat samazināt stresu konkrētajā brīdī. Taču ilgtermiņā šāda rīcība var radīt spriedzi – nav uzkrājumu, nav stabilitātes.

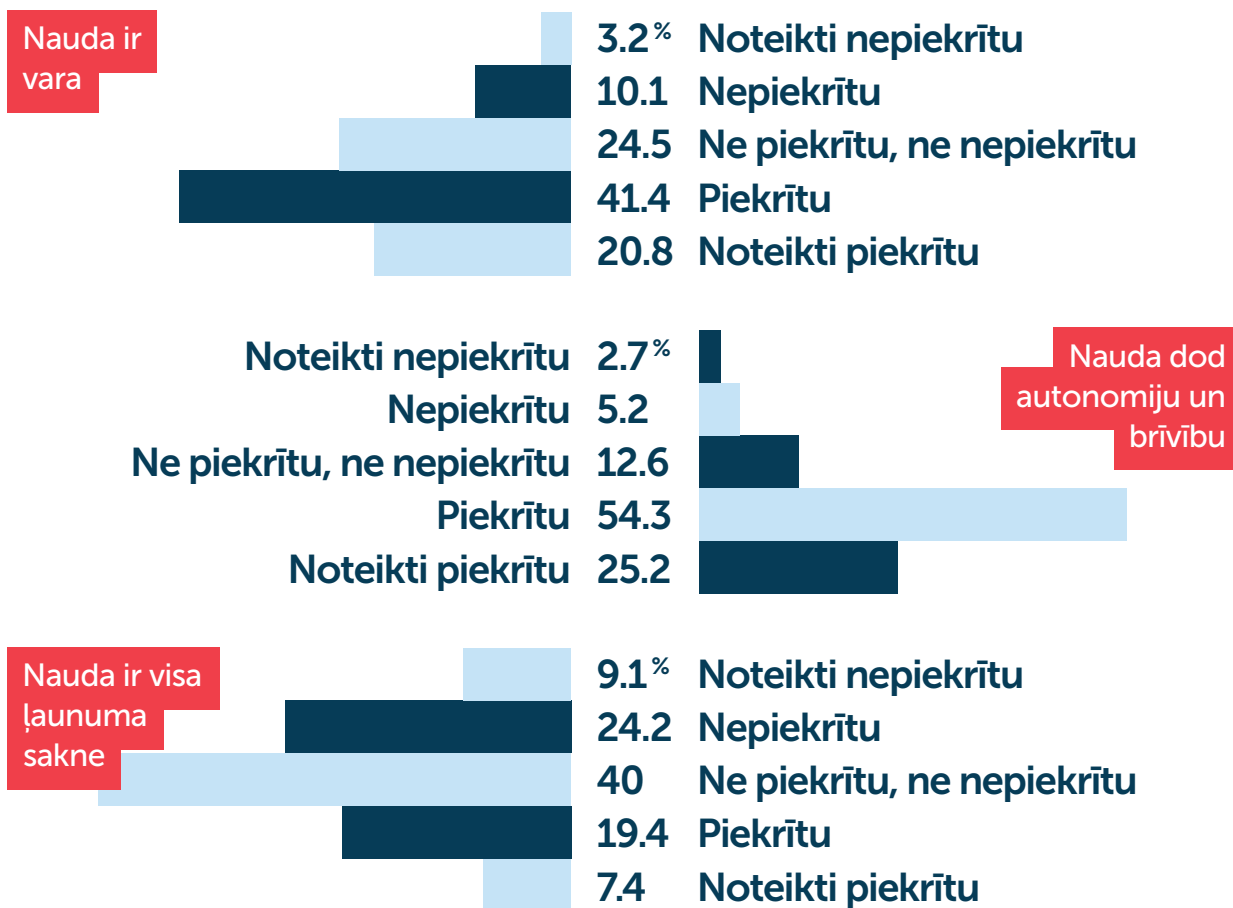
Pētījuma rezultāti parāda to, ko jau varēja gaidīt – cilvēki, kuriem ir svarīgas varas un sasniegumu vērtības, pozitīvāk izturas pret naudu, jo tā ir viens no veiksmes simboliem. Savukārt cilvēki, kuriem ir svarīgas universālās vērtības, saskaņā starp cilvēkiem un savu tuvāko labklājību, pret naudu izturas rūpīgāk, plāno tēriņus un veido uzkrājumus.

Metožu apraksts: Pētījumā tika izmantota aptauja par attieksmi pret naudu, kuru izstrādājuši K. Jamauci un D. Templers, portreta vērtību aptauja, kuru izveidojis Š. Švarcs ar kolēģiem, kā arī jautājumi par finanšu uzvedību.

***Daina Škuškovnika** Dr. psych., asoc. prof.*
***Inese Muzikante** Dr. psych.*

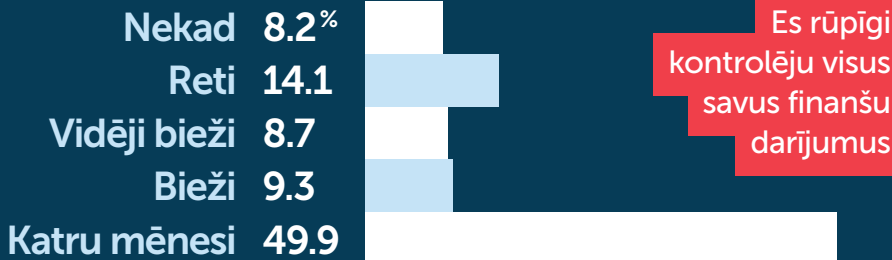
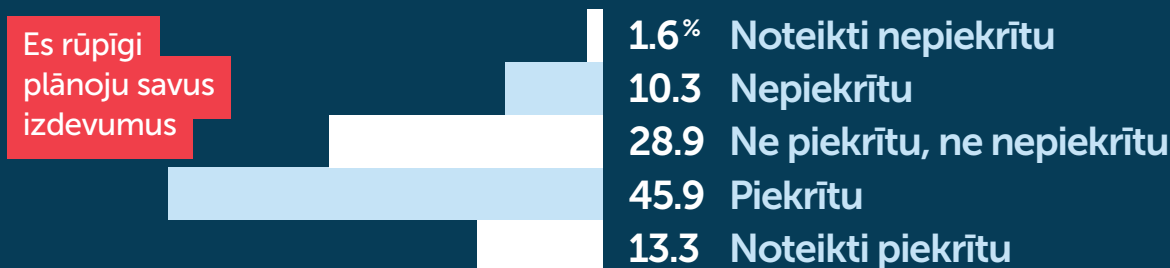
Naudas novērtējums

Cilvēki naudu vērtē ļoti atšķirīgi. Vieni uzskata, ka nauda ir visa ļaunuma sakne, savukārt citi domā, ka tā ir veiksmes simbols un veids, kā parādīt citiem savu kompetenci un spējas. Vairāk nekā puse jeb 62,2% respondentu piekrīt apgalvojumam, ka nauda ir vara, savukārt 79% atzīst, ka nauda dod autonomiju un brīvību.

Rīcība ar naudu pēdējo sešu mēnešu laikā

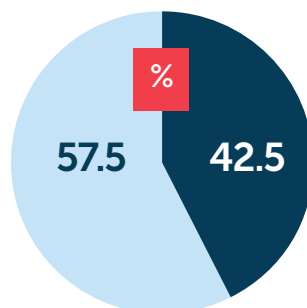
Vērtējot savu rīcību ar naudu pēdējā pusgadā, vairāk nekā puse jeb 59,2% respondentu atzina, ka rūpīgi plāno savus izdevumus, un gandrīz puse (49,9%) katru mēnesi rūpīgi kontrolē savus finanšu darījumus. Katru mēnesi uzkrājumiem regulāri naudu atliek vien ceturtda daļa jeb 22,9% respondentu.

Izpratne par finanšu jautājumiem

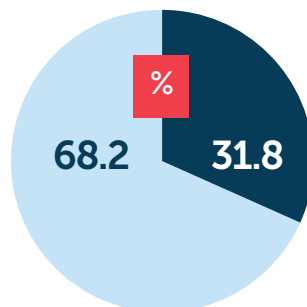
Vairāk nekā trešā daļa iedzīvotāju Latvijā nespēj pareizi atbildēt uz vienkāršiem jautājumiem par finanšu pārvaldību.

“Hipotekārais kredīts uz 15 gadiem parasti nozīmē lielāku maksājumu mēnesī nekā hipotekārais kredīts uz 30 gadiem, bet kopumā samaksātā nauda par kredītu uz 15 gadiem būs mazāka.” Šis apgalvojums ir patiess vai kļūdains?

- Kļūdains (nepareiza atbilde)
- Patiess (pareiza atbilde)

Iedomājies, ka tava krājkonta procentu likme ir 1% gadā, bet inflācija – 2%. Vai pēc gada tu varēsi nopirkt:

- Vairāk nekā par šo naudu tagad (nepareiza atbilde)
- Mazāk nekā par šo naudu tagad (pareiza atbilde)

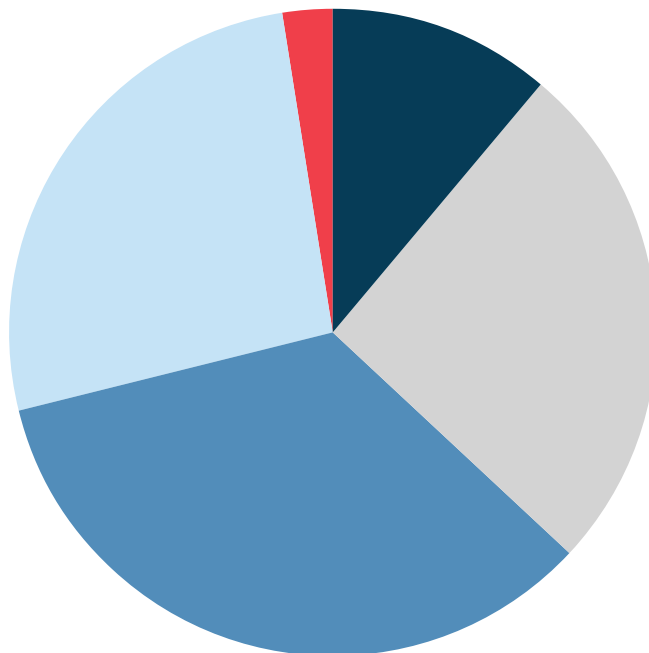
Pašreizējā un nākotnes finansiālā stāvokļa novērtējums

Ar savu pašreizējo finansiālo situāciju jūtas droši un apmierināti vien 28,8% respondentu,
un tikai 22,1% jūtas droši par pensijas laiku, kas viņus gaida nākotnē.

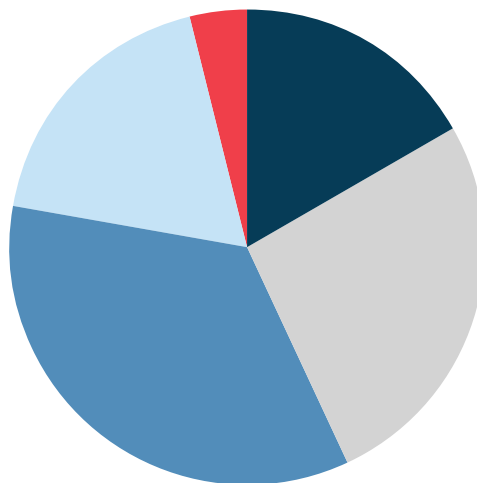
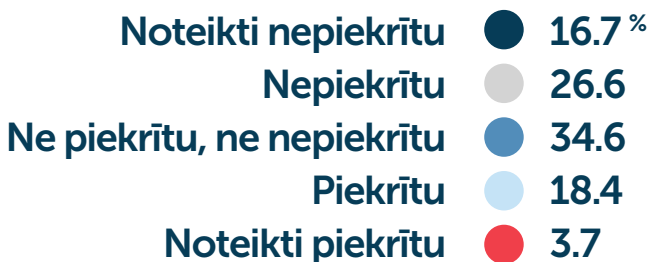
Tajā pašā laikā naudas dēļ daudz un smagi strādāt ir gatava trešā daļa respondentu,
bet ceturtda daļa to noteikti nevēlas.

Es jūtos drošs par savu
pašreizējo finansiālo situāciju

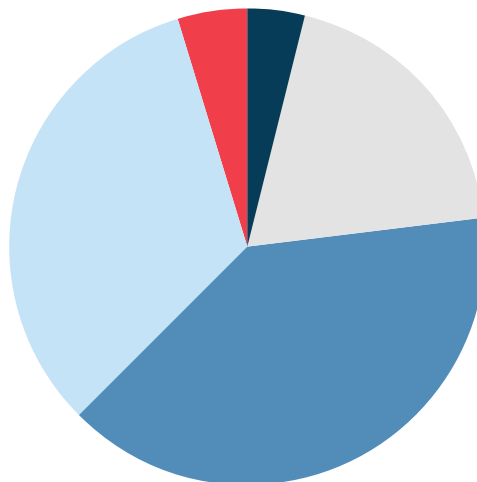
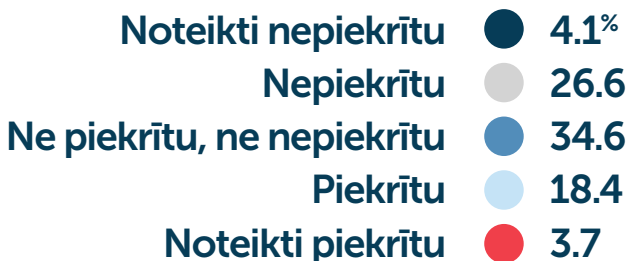
Noteikti nepiekrītu	●	11.1%
Nepiekrītu	●	26.6
Ne piekrītu, ne nepiekrītu	●	34
Piekrītu	●	26.4
Noteikti piekrītu	●	2.4

Es jūtos drošs, ka spēšu sevi
uzturēt laikā, kad būšu pensijā

Naudas dēļ esmu gatavs
daudz un smagi strādāt

Cilvēku psiholoģiskie tipi pēc attieksmes pret naudu

Finanšu psiholoģija ir nedaudz novārtā atstāta joma, kas atrodas starp psiholoģiju un uzvedības ekonomiku. Ja saprotam, kā finansiālā vide mūs ietekmē, varam labāk kontrolēt savu naudu tā vietā, lai ļautu naudai kontrolēt mūs. Šīs zināšanas var palīdzēt atpazīt arī neveselīgus paradumus, piemēram, atkarību izraisošus tēriņus vai dzīvošanu uz parāda, kā arī atklāt, kādas mūsu personības iezīmes izraisa neadekvātu uzvedību.

Lai vieglāk un saprotamāk runātu ar iedzīvotājiem par finanšu prātību un uzlabotu cilvēku zināšanas par personīgo finanšu plānošanu, esam izveidojuši Bruno tēlu – cilvēku, kurš mīt ikvienā no mums un ietekmē mūsu rīcību ar naudu.

BRUNO
GRĀMATVEDIS

BRUNO
LABDARIS

BRUNO
VĒROTĀJS

Atpazīsti savu Bruno un kļūsti
atbildīgāks, efektīvāks un
pārdomātāks izturies pret naudu!

BRUNO
PATMĪLIS

BRUNO
TĒRĒTĀJS

Bruno Vērotājs

Tu rūpīgi visu apsver, plāno un kontrolē. Tev ir raksturīga pieticība, vēlme dzīvot saskaņā ar līdzcilvēkiem. Jā, tevi interesē pasaules labklājība un attīstība, dabas aizsardzība un miermīlīgi risinājumi. Tomēr tu atturies skaļi paust savu viedokli, un nereti tas rada citu cilvēku nesapratni un var pat izraisīt konfliktsituācijas. Tiekme norobežoties un paturēt visu pie sevis var veicināt arī kļūdainu lēmumu pieņemšanu.

Finanšu rīcības raksturojums:

Tu laikus apmaksā rēķinus un nokārto citas finanšu saistības. Tu regulāri pārbaudi sava bankas konta atlikumu. Tu jūties pārliecināts par nākotni, ja tev ir uzkrājumi vismaz trīs algu apmērā. Kredīta ņemšana tevi satrauc, tāpēc tu aizņemies tikai ārkārtas situācijā. Pirms kredīta ņemšanas tu rūpīgi izlasi visus nosacījumus un, lai izvēlētos sev piemērotāko, salīdzini dažādu aizdevēju piedāvājumus.

Subjektīvais materiālā stāvokļa novērtējums bērībā un tagad

	Bērībā, %	Tagad, %
Mēs knapi savelkam kopā galus, naudas nepietiek pat pārtikai	8	3
Pārtikai naudas pietiek, bet apgērba iegāde rada finansiālas grūtības	22	12
Naudas pārtikai un apgērbam pietiek, bet ilgtermiņa preču iegāde (televizors, ledusskapis u.c.) rada grūtības	45	43
Mēs bez grūtībām varam nopirkt ilgtermiņa lietošanas preces, tomēr dārgu preču iegāde radītu grūtības	22	40
Varam atļauties dārgas lietas – dzīvokli, vasarnīcu, automašīnas un citu	3	2

Attieksme pret naudu, %	Noteikti nepiekrītu	Nepiekrītu	Ne piekrītu, ne nepiekrītu	Piekrītu	Noteikti piekrītu
Nauda ir vara	2.8	10.8	27.3	42.3	16.7
Nauda ir veiksmes simbols	6.9	18.5	38	33.2	3.5
Nauda ir visa jaunuma sakne	7.8	23.3	40.5	21.1	7.3
Nauda palīdz iegūt draugus	31.4	44	20	4.4	0.2
Nauda dod autonomiju un brīvību	1.8	5.1	13	57.5	22.5
Es mēdzu ziedot naudu un / vai mantas labdarībai	6.9	19.3	27.7	41.2	4.9

Finanšu paradumi, %	Noteikti nepiekrītu	Nepiekrītu	Ne piekrītu, ne nepiekrītu	Piekrītu	Noteikti piekrītu
Svarīgākas ir šodienas rūpes nekā domāšana par rītdienu	6.2	33.6	38	19.3	3
Pirms iegādāties produktu vai pakalpojumu. veicu cenu salīdzināšanu	0	1.3	6	59.8	32.9
Pirms kaut ko pērku, rūpīgi apsveru, vai varu to atļauties	0	1.1	8.9	62.7	27.3

	Nekad	Reti	Vidēji bieži	Bieži	Katru mēnesi
Pilnībā iztērēju kredītkartes limitu vai vairāk	8.5	5.9	5.2	18	62.4
Es rūpīgi kontrolēju visus savus finanšu darījumus	4.6	12.5	8.6	11	63.4
Es savus rēķinus apmaksāju laikā	0.2	1	2.4	5.3	91.1

Ieteikumi finanšu pratības uzlabošanai:

- Izskaidro tuvajiem cilvēkiem savus finanšu plānus un tikai tad pieņem lēmumus – tas vairo savstarpējo sapratni.
- Neveic uzkrājumus skaidrā naudā, it īpaši laikā, kad pieaug inflācija, padomā par iespēju to investēt, lai nauda taisa naudu.
- Tirgū pieejamie finanšu risinājumi var palīdzēt realizēt kādu no taviem mērķiem daudz ātrāk nekā naudas krāšana daudzu gadu garumā; nebaidies no tiem.

Noderīgi instrumenti:

Atgādinājumu par rēķinu apmaksu var iestatīt lietotnē **Evernote**.

Piefiksē savus izdevumus, izmantojot lietotni **HomeBudget**.

Jaunākās tendences finanšu tirgū var atklāt laikrakstā **Dienas Bizness**, žurnālā **The Economist** un interneta resursos, piemēram, **Bloomberg** vai **Financial Times**.

Bruno Patmīlis

Naudas dēļ tu esi gatavs daudz un smagi strādāt, jo uzskati, ka nauda atspoguļo cilvēka sasniegumus un dod personisko telpu, brīvību un varu. Nauda tev ir veiksmes simbols un palīdz parādīt citiem savu kompetenci un spējas. Tavuprāt, reizēm nauda palīdz iegūt draugus. Tev patik noteikt, kas jādara un kā jādomā citiem. Ļoti iespējams, ka tevi mīt iekšēja nedrošība, kuru mazināt palīdz nauda un tās sniegtais veiksmes apliecinājums.

Finanšu rīcības raksturojums:

Tu nemitīgi vēlies uzlabot savu dzīvi, līdz ar to meklē iespējas papildu ienākumiem. Tu izvirzi savus personīgos finanšu mērķus. Kredīts ir viens no finanšu pakalpojumiem, kuru tu izmanto ikdienā. Tu regulāri pārbaudi sava bankas konta atlikumu. Tu rūpīgi glabā savus personīgos datus, lai nekļūtu par krāpniecības upuri. Tu nekad nevienam neizpauž savus PIN kodus un paroles.

Subjektīvais materiālā stāvokļa novērtējums bērnībā un tagad

	Bērnībā, %	Tagad, %
Mēs knapi savēlcam kopā galus, naudas nepietiek pat pārtikai	14	16
Pārtikai naudas pietiek, bet apgērba iegāde rada finansiālas grūtības	16	18
Naudas pārtikai un apgērbam pietiek, bet ilgtermiņa preču iegāde (televizors, ledusskapis u.c.) rada grūtības	50	34
Mēs bez grūtībām varam nopirkt ilgtermiņa lietošanas preces, tomēr dārgu preču iegāde radītu grūtības	16	30
Varam atļauties dārgas lietas – dzīvokli, vasarnīcu, automašīnas un citu	8	2

Attieksme pret naudu, %	Noteikti nepiekrītu	Nepiekrītu	Ne piekrītu, ne nepiekrītu	Piekrītu	Noteikti piekrītu
Nauda ir vara	0	4.7	9.9	33.2	52.2
Nauda ir veiksmes simbols	0	4.9	13.9	43.8	37.4
Nauda ir visa jaunuma sakne	12.5	14.5	34.9	20.7	17.4
Nauda palīdz iegūt draugus	1.8	10.2	33.9	38	16.1
Nauda dod autonomiju un brīvību	2.2	0	10.9	36.7	50.2
Es mēdzu ziedot naudu un / vai mantas labdarībai	15.9	24.9	36.5	19.2	50.2

Finanšu paradumi, %	Noteikti nepiekrītu	Nepiekrītu	Ne piekrītu, ne nepiekrītu	Piekrītu	Noteikti piekrītu
Svarīgākas ir šodienas rūpes nekā domāšana par rītdienu	14.6	18.8	42.7	15.6	8.3
Pirms iegādāties produktu vai pakalpojumu, veicu cenu salīdzināšanu	12.1	4.5	16.8	59	7.6
Pirms kaut ko pērku, rūpīgi apsveru, vai varu to atļauties	10	15.8	26.1	46.3	1.8

	Nekad	Reti	Vidēji bieži	Bieži	Katru mēnesi
Pilnībā iztērēju kredītkartes limitu vai vairāk	9.5	16.8	11.7	24.4	37.6
Es rūpīgi kontrolēju visus savus finanšu darījumus	36.1	23.9	11.4	4.9	23.7
Es savus rēķinus apmaksāju laikā	3.7	11	11	9.7	64.5

Ieteikumi finanšu pratības uzlabošanai:

- Iekšējo trauksmi labāk mazini sarunās ar tuviem cilvēkiem vai speciālistiem, nevis iepērkoties.
- Nebaidies vērsties pēc padoma pie kāda pieredzējuša finanšu plānošanas eksperta, kas var palīdzēt sasniegt tavus ilgtermiņa finanšu mērķus.
- Pirms kārtējā dārgā pirkuma pajautā sev, vai tu to pērc tāpēc, ka tev šī zīmola prece ir patiesi iepatikusies, vai tikai tāpēc, lai to atrādītu saviem sociālo tīklu sekotājiem.

Noderīgi instrumenti:

Ieguldi naudu jaunu produktu un pakalpojumu radīšanā, izmantojot tādas platformas kā **Projektu Banka** vai **Kickstarter**, vai kļūsti par biznesa eņģeli.

Ceļojot izmanto lietotni **Splitwise**, kas atvieglo kopējo izmaksu sadali starp draugiem.

Draugu vidū vari izcelties arī ar zināšanām, nevis dārgām precēm. Jaunāko informāciju par finanšu produktiem vari iegūt šeit: laikrakstā **Dienas Bizness**, žurnālā **The Economist** un interneta resursos, piemēram, **Bloomberg** vai **Financial Times**.

Bruno Grāmatvedis

Attiecībās ar citiem cilvēkiem tu esi noslēgts, neizrādi iniciatīvu jaunu neformālu attiecību veidošanā. Labprāt saglabā tuvas attiecības ar senākiem paziņām un draugiem. Tu rūpīgi kontrolē visus savus darījumus, regulāri piefiksē izdevumus un katru mēnesi atliec naudu uzkrājumiem. Parasti tev izdodas nepārsniegt mēneša budžetu.

Finanšu rīcības raksturojums:

Tu vienmēr saglabā visus ar finansēm saistītos dokumentus (līgumi, čeki, konta izraksti u.c.). Tu labi pārzini dažādus ieguldījumu veidus un veic uzkrājumus. Neparedzētus izdevumus tu spēj apmaksāt no saviem uzkrājumiem. Tu izlasi finanšu dokumentus pirms parakstīšanas un atpazīsti krāpniecības pazīmes interneta vidē.

Subjektīvais materiālā stāvokļa novērtējums bērnībā un tagad

	Bērnībā, %	Tagad, %
Mēs knapi savelkam kopā galus, naudas nepietiek pat pārtikai	10	1
Pārtikai naudas pietiek, bet apgērba iegāde rada finansiālas grūtības	19	3
Naudas pārtikai un apgērbam pietiek, bet ilgtermiņa preču iegāde (televizors, ledusskapis u.c.) rada grūtības	37	21
Mēs bez grūtībām varam nopirkt ilgtermiņa lietošanas preces, tomēr dārgu preču iegāde radītu grūtības	29	67
Varam atļauties dārgas lietas – dzīvokli, vasarnīcu, automašīnas un citu	5	8

Attieksme pret naudu. %	Noteikti nepiekrītu	Nepiekrītu	Ne piekrītu, ne nepiekrītu	Piekrītu	Noteikti piekrītu
Nauda ir vara	6	12.6	35.4	29.3	16.6
Nauda ir veiksmes simbols	4.4	17.1	55.4	20.5	2.6
Nauda ir visa jaunuma sakne	15.1	24.8	38.3	1.7	10.2
Nauda palīdz iegūt draugus	26.3	45.9	23.4	3	1.4
Nauda dod autonomiju un brīvību	2.8	6	21.9	48.3	20.9
Es mēdzu ziedot naudu un / vai mantas labdarībai	8.4	11.3	41.4	31.8	7.1

Finanšu paradumi, %	Noteikti nepiekrītu	Nepiekrītu	Ne piekrītu, ne nepiekrītu	Piekrītu	Noteikti piekrītu
Svarīgākas ir šodienas rūpes nekā domāšana par rītdienu	6.6	32.1	42.1	17.4	1.8
Pirms iegādāties produktu vai pakalpojumu, veicu cenu salīdzināšanu	1.3	7	17.5	58.9	15.2
Pirms kaut ko pērku, rūpīgi apsveru, vai varu to atļauties	0	11.4	21.6	53	14.1

	Nekad	Reti	Vidēji bieži	Bieži	Katru mēnesi
Pilnībā iztērēju kredītkartes limitu vai vairāk	3.6	10.1	0	8.3	78
Es rūpīgi kontrolēju visus savus finanšu darījumus	0	3	2.8	10.3	83.9
Es savus rēķinus apmaksāju laikā	0	0	0	6.3	93.7

Ieteikumi finanšu pratības uzlabošanai:

- Ieplāno sev balvu par veiksmīgi realizētu ieceri – tas palīdzēs piekerties jauniem finanšu mērķiem.
- Lai ieguldītu riskantākos projektos, uztici naudu profesionāļiem, kas pārzina attiecīgos ieguldījumus, – ietaupīsi laiku, un nauda būs drošās rokās.
- Ļaujies biežāk spontāniem pirkumiem, kas rada ilgtermiņa prieku.

Noderīgi instrumenti:

Ceļojot izmanto lietotni **Revolut**, tajā vari ērti norēķināties par precēm un pakalpojumiem visā pasaulē, nemaksājot ne centa par valūtas maiņu.

Darbu plānošanai izmanto aplikāciju **Wunderlist**, tajā vari plānot ikdienas darbus, tos grupēt un atzīmēt.

Ikdienas tērīņiem vari ērti sekot līdzi, izmantojot lietotni **HomeBudget**.

Nauda ļauj tev darīt to, ko vēlies, un tev patīk būt dāsnam pret sev dārgiem cilvēkiem. Tu bieži ziedo naudu vai mantas labdarībai. Tev ir svarīgi būt neatkarīgam un radošam, tāpat kā būt saskaņā ar saviem tuvākajiem. Tev ir svarīgi, lai līdzcilvēki tevi ciena, taču vēl svarīgāk ir justies brīvam. Tas var izraisīt pretrunas un konfliktus, jo ne vienmēr citi tevi saprot.

Finanšu rīcības raksturojums:

Tev ir mazāka iespēja kļūt par finanšu krāpniecības upuri. Tu seko līdzi ekonomiskajai situācijai valstī un pasaulē. Tu šobrīd jūties apmierināts ar saviem ienākumiem un regulāri izvirzi sev personīgos finanšu mērķus. Savu personīgo finanšu pārvaldībai tu izmanto dažādas tehnoloģijas.

Subjektīvais materiālā stāvokļa novērtējums bērībā un tagad

	Bērībā, %	Tagad, %
Mēs knapi savēlām kopā galus, naudas nepietiek pat pārtikai	12	3
Pārtikai naudas pietiek, bet apģērba iegāde rada finansiālas grūtības	21	3
Naudas pārtikai un apģērbam pietiek, bet ilgtermiņa preču iegāde (televizors, ledusskapis u.c.) rada grūtības	62	9
Mēs bez grūtībām varam nopirkt ilgtermiņa lietošanas preces, tomēr dārgu preču iegāde radītu grūtības	29	73
Varam atļauties dārgas lietas – dzīvokli, vasarnīcu, automašīnas un citu	6	12

Attieksme pret naudu, %	Noteikti nepiekrītu	Nepiekrītu	Ne piekrītu, ne nepiekrītu	Piekrītu	Noteikti piekrītu
Nauda ir vara	9.3	3.4	31	42.5	13.9
Nauda ir veiksmes simbols	13.1	26.2	28.3	29.3	3
Nauda ir visa jaunuma sakne	18.2	31	30.2	16.9	3.8
Nauda palīdz iegūt draugus	36.7	47	16.4	0	0
Nauda dod autonomiju un brīvību	9.6	6.3	8.8	50.1	25.3
Es mēdzu ziedot naudu un / vai mantas labdarībai	0	6.1	28.8	42.2	22.9

Finanšu paradumi, %	Noteikti nepiekrītu	Nepiekrītu	Ne piekrītu, ne nepiekrītu	Piekrītu	Noteikti piekrītu
Svarīgākas ir šodienas rūpes nekā domāšana par rītdienu	11.2	30.2	42	13.7	3
Pirms iegādāties produktu vai pakalpojumu, veicu cenu salīdzināšanu	9.9	9.3	21.1	42.9	16.7
Pirms kaut ko pērku, rūpīgi apsveru, vai varu to atļauties	3	23	32.2	38.7	3

	Nekad	Reti	Vidēji bieži	Bieži	Katru mēnesi
Pilnībā iztērēju kredītkartes limitu vai vairāk	8	0	3.9	23	65.1
Es rūpīgi kontrolēju visus savus finanšu darījumus	38.6	24.6	9.5	0	27.3
Es savus rēķinus apmaksāju laikā	8.2	3.3	0	2.2	86.4

Ieteikumi finanšu pratības uzlabošanai:

- Dārgu dāvanu vietā veic finanšu ieguldījumus savu tuvinieku nākotnē, piemēram, izvēloties bērniem apdrošināšanu ar uzkrājumu.
- Atceries par atpūtu un iepļāno noteiktu laiku tikai sev, lai darītu un iegādātos sev to, ko tu patiesi vēlies.
- Domājot par citiem, neaizmirst arī savu nākotni, optimizē izdevumus un noguldi naudu vecumdienām, piemēram, 3. pensiju līmenī.

Noderīgi instrumenti:

Ceļojot izmanto lietotni **Splitwise**, kas atvieglo kopējo izmaksu sadali starp draugiem.

Personīgo finanšu mērķu plānošanai izmanto to-do listi, piemēram, lietotnē **Wunderlist**.

Ziedo naudu vai atbalsti citu idejas, ieguldot jaunu produktu un pakalpojumu radīšanā tādās ieguldījumu platformās kā **Projektu Banka** vai **Kickstarter**.

Bruno Tērētājs

Tev šodienas vajadzības ir daudz svarīgākas par rītdienu – jā, tu esi dzīves baudītājs, kurš gūst prieku no “šeit un tagad”. Pārsvārā tu iepērcies impulsīvi, pakļaujoties konkrētā brīža vēlmēm un sauklim “man iepatikās!”. Tu baidies patstāvīgi pieņemt tālejošus lēmumus, tāpēc tos atliec un nemieru slāpē ar pēkšņiem, nepārdomātiem pirkumiem. Tu reti uzņemies atbildību par savu rīcību.

Finanšu rīcības raksturojums:

Tu nepārzini finanšu pakalpojumus, katrs lēmums par finanšu produktiem rada spriedzi. Tu nejūti satraukumu, ja dzīvo no algas līdz algai, un tev regulāri pietrūkst naudas līdz algai. Kredītu ņem viegli, nedomājot par tā atdošanu. Ja sākušās grūtības ar atmaksu, tu vairies no problēmas risināšanas. Mēdz iztērēt kredītkartes limitu un aizņemties, nepievēršot uzmanību atmaksas procentiem. Ja zaudētu darbu, tev rastos nopietnas finanšu problēmas.

Subjektīvais materiālā stāvokļa novērtējums bērnībā un tagad

	Bērnībā, %	Tagad, %
Mēs knapi savelkam kopā galus, naudas nepietiek pat pārtikai	6	0
Pārtikai naudas pietiek, bet apgērba iegāde rada finansiālas grūtības	28	22
Naudas pārtikai un apgērbam pietiek, bet ilgtermiņa preču iegāde (televizors, ledusskapis u.c.) rada grūtības	44	44
Mēs bez grūtībām varam nopirkt ilgtermiņa lietošanas preces, tomēr dārgu preču iegāde radītu grūtības	22	33
Varam atļauties dārgas lietas – dzīvokli, vasarnīcu, automašīnas un citu	0	0

Attieksme pret naudu, %	Noteikti nepiekrītu	Nepiekrītu	Ne piekrītu, ne nepiekrītu	Piekrītu	Noteikti piekrītu
Nauda ir vara	26.3	17.6	24.8	25.2	6.1
Nauda ir veiksmes simbols	37.4	27.4	35.1	0	0
Nauda ir visa jaunuma sakne	26.2	18.8	38.2	10.6	6.1
Nauda palīdz iegūt draugus	36.7	47	16.4	0	0
Nauda dod autonomiju un brīvību	37.4	17.3	9.1	27	9.2
Es mēdzu ziedot naudu un / vai mantas labdarībai	19.7	34.9	36.4	9	0

Finanšu paradumi, %	Noteikti nepiekrītu	Nepiekrītu	Ne piekrītu, ne nepiekrītu	Piekrītu	Noteikti piekrītu
Svarīgākas ir šodienas rūpes nekā domāšana par rītdienu	13.6	17.8	42.8	25.9	0
Pirms iegādāties produktu vai pakalpojumu, veicu cenu salīdzināšanu	23.4	22.4	21.6	32.7	0
Pirms kaut ko pārku, rūpīgi apsveru, vai varu to atļauties	13.6	16.6	23.2	46.6	0

	Nekad	Reti	Vidēji bieži	Bieži	Katru mēnesi
Pilnībā iztērēju kredītkartes limitu vai vairāk	6.8	0	7	21.5	64.6
Es rūpīgi kontrolēju visus savus finanšu darījumus	42.9	25	7.3	12	12.9
Es savus rēķinus apmaksāju laikā	35.2	20.3	4.3	10.9	29.2

Ieteikumi finanšu pratības uzlabošanai:

- Algas dienā apmaksā visus rēķinus un veic kredītmaksājumus.
- Izveido krājkontu, kurā automātiski katru mēnesi no algas tiek novirzīta noteikta summa uzkrājumam. Tādā veidā būs lieka nauda, ja pēkšņi vēlēties ko iegādāties.
- Lai nebūtu jāizjūt nožēla par impulsīviem pirkumiem, sastādi izdevumu plānu mēnesim. Tajā paredzi sev nelielu balvu par katru realizēto plāna punktu.

Noderīgi instrumenti:

Atgādinājumu par rēķinu apmaksu var iestatīt lietotnē **Evernote**.

Piefiksē savus izdevumus, izmantojot lietotni **HomeBudget**.

Jaunākās tendences finanšu tirgū var atklāt laikrakstā **Dienas Bizness**, žurnālā **The Economist** un interneta resursos, piemēram, **Bloomberg** vai **Financial Times**.

Finanšu vārdnīca

Kas ir finanšu pratība?

Finanšu pratība ir uz finanšu jomas zināšanām balstīta, apzināta rīcība ar saviem naudas līdzekļiem, kā arī šo līdzekļu izmantošanas plānošana pārredzamā nākotnē.

NORĒĶINI

Kas ir nauda?

Nauda ir līdzeklis, ko mēs izmantojam, lai iegādātos sev nepieciešamos pakalpojumus un preces. Nauda ir šo pakalpojumu un preču vērtības ekvivalents. Ir divu veidu nauda – skaidra nauda (monētas un banknotes) un bezskaidra nauda (tajā skaitā elektroniskā un virtuālā nauda).

Kas ir finanšu pakalpojumi?

Finanšu pakalpojumi ir pakalpojumi, ko nodrošina finanšu un kapitāla tirgus dalībnieki – bankas, apdrošinātāji, nebanku kredītdevēji, starpnieki, privātie pensiju fondi un citi. Finanšu pakalpojumu klāstā ir tādi pakalpojumi kā maksājumi, pārskaitījumi, noguldījumi, kredīti, ieguldījumi, apdrošināšanas polišu iegāde un

daudzi citi – būtībā visas darbības ar naudu, kas nav tieša pakalpojumu un preču iegāde.

Kas ir fintech pakalpojums?

Ar šādiem pakalpojumiem saprot informācijas tehnoloģijās balstītus finanšu pakalpojumu jaunievedumus, kuri palīdz izveidot līdz šim nebijušus finanšu darījumu modeļus, pakalpojumu sniegšanas veidus un procesus. Šis virziens pēdējā desmitgadē finanšu sektorā piedzīvo strauju attīstību.

Kas ir maksājumu karte?

Maksājumu karte ir droša alternatīva skaidrai naudai makā. Maksājumu karte ir saistīta ar tavu bankas kontu, un ar to var norēķināties par precēm un pakalpojumiem, kā arī izņemt skaidru naudu bankomātos. Šādas kartes drošumu garantē PIN kods, kas ir zināms tikai tās īpašniekam.

Kas ir bezkontakta karte?

Bezkontakta karte ir maksājumu kartes veids, kas ļauj par precēm un pakalpojumiem norēķināties bez PIN koda ievades.

Kas ir PIN kods?

PIN kods (Personal Identification Number) ir četru ciparu kombinācija, kuru piešķir banka vienlaikus ar maksājumu kartes izsniegšanu. PIN kodu izmanto gan bankomātos, lai piekļūtu savam kontam un veiktu ar to darbības, gan norēķinoties par pirkumiem. PIN kods nodrošina to, ka ar tavu naudu nevar rīkoties neviens cits, tāpēc tas ir jātur slepenībā, un to nedrīkst uzticēt citām personām.

Kas ir CVV kods?

CVV kods (Card Verification Value) ir trīs vai četru ciparu kombinācija, kas uzdrukāta kartes aizmugurē un kas tāpat kā PIN kods jātur paslēpts no citu acīm. CVV kodu izmanto kā papildu drošības līdzekli, kad veic pirkumus interneta veikalos un iepirkšanās lietotnēs.

KREDĪTI

Kas ir kredībspēja?

Kredībspēja ir finanšu iestādes speciālistu vērtējums par to, cik spējīgs tu esi atdot aizņēmumu atbilstoši noslēgtajam līgumam un noteiktajā termiņā. Pirms kredīta piešķiršanas jebkurš aizdevējs izvērtēs tavu kredībspēju,

ņemot vērā ziņas par taviem regulārajiem ienākumiem, rēķinu maksāšanas paradumiem, par jau esošajām kredītsaistībām un to atmaksu. Pēc kredītspējas izvērtēšanas aizdevējs pieņems lēmumu par piešķiramā aizdevuma lielumu, procentiem un atmaksas grafiku.

Kas ir procentu likme?

Tā ir naudas cena, ko aizņēmēji maksā aizdevējam par aizdoto naudu. Procentu likmes lielumu nosaka naudas piedāvājuma un pieprasījuma attiecības. Savukārt procentu likmes lieluma izmaiņas ietekmē kopējo pieprasījumu un ekonomikas attīstību.

Kas ir kredītvēsture?

Kredītvēsture ir informācija, kas atspoguļo to, kā tu esi ticis un tiec galā ar saviem maksājumiem un kredītsaistībām, cik disciplinēti un vai laikā saistības tiek pildītas. Kredītvēsturei ir liela nozīme – ja tā ir pozitīva, tev ir lielākas iespējas saņemt izdevīgākus nosacījumus, piemēram, iegādājoties preces uz nomaksu: mazāks pirmais maksājums, elastīgāks maksājumu grafiks. Negatīvas kredītvēstures gadījumā uzņēmums var pat atteikties sadarboties ar tevi. Aizņemoties atbildīgi, laikā veicot visus maksājumus (arī ikdienas rēķinu apmaksu), tu izveidosi pozitīvu kredītvēsturi, kas ilgtermiņā ļaus iegūt daudz vairāk nekā personām ar negatīvu kredītvēsturi.

Kas ir tiešsaistes kredīts?

Tiešsaistes kredīts ir naudas aizņemšanās attālināti, izmantojot internetu. Šādu

aizdevumu saņemšanai nav nepieciešama ķīla. Parasti šos kredītus cilvēki izvēlas neparedzētās dzīves situācijās, kad papildu līdzekļi nepieciešami steidzamā kārtā.

Kas ir nebanku hipotekārais kredīts?

Nebanku hipotekārais kredīts ir aizdevums nekustamā īpašuma iegādei vai kredīts, kura atmaksu nodrošina ar nekustamā īpašuma hipotēku. Galvenokārt šāds aizdevums paredzēts mājokļa iegādei vai labiekārtošanai, remontam vai būvniecībai, kā arī citiem lielākiem pirkumiem. Tā atmaksas termiņš var būt no dažiem mēnešiem līdz pat vairākiem desmitiem gadu. Kredīta summa atkarīga no nodrošinājuma un klienta spējas veikt ikmēneša kredīta maksājumu.

Kas ir kredīts pret kustamas lietas ķīlu?

Kredīts pret kustamas lietas ķīlu ir patēriņa kredīts. Slēdzot līgumu par tā saņemšanu, aizņēmējs kredīta devēja glabāšanā kā nodrošinājumu nodod kādu lietu. Summa ir atkarīga no ķīlā atnestās mantas vērtības.

Kas ir līzings?

Līzings ir finanšu pakalpojums, kurā līzinga devējs nodod tāņēmējam tiesības izmantot līzinga objektu apmaiņā pret līgumā noteiktajiem maksājumiem. Objekta īpašnieks ir līzinga devējs, betņēmējs ir lietotājs. Kad

apmaksa ir veikta pilnībā, objekts nonāk līzingaņēmēja īpašumā. Šo pakalpojumu bieži izvēlas klienti, kas plāno iegādāties automašīnu, lai pirkumu nevajadzētu atlikt uz vēlāku laiku.

Kas ir gada procentu likme (GPL)?

Tā ir ekvivalents visu to esošo vai turpmāko saistību (izņemto kredīta summu, atmaksu un izmaksu) pašreizējai vērtībai, par kurām ir vienojusies persona, kas nodarbojas ar patērētāja kreditēšanu, un patērētājs, izteiktas gada procentos no patērētājam piešķirtās kredīta kopējās summas. GPL ietver kredīta kopējās izmaksas, iekļaujot izmaksas par procentu maksājumiem un citas summas, kas patērētājam jāmaksā saistībā ar kredītu, izņemot Noteikumu Nr.1219 6.1. un 6.2.apakšpunktā minētos maksājumus.

Kas ir kredīta kopējās izmaksas patērētājam?

Visas izmaksas, tajā skaitā procenti, komisijas nauda, nodevas un jebkādi citi maksājumi, kas patērētājam jāmaksā saistībā ar kreditēšanas līgumu un kas ir kredīta devējam zināmi (izņemot zvērināta notāra izmaksas). Kredīta kopējās izmaksas iekļauj arī izmaksas par papildu pakalpojumiem saistībā ar kreditēšanas līgumu. Ja kredīta atmaksa nodrošināta ar nekustamo īpašumu vai kredīta mērķis ir iegūt vai saglabāt tiesības uz nekustamo īpašumu, kredīta kopējās izmaksas patērētājam iekļauj arī īpašuma vērtēšanas izmaksas.

UZKRĀJUMI UN IEGULDĪJUMI

Kas ir uzkrājums?

Uzkrājums ir naudas summa, ko tu esi atlicis un neizmanto ikdienas tērīiem un kas kalpo par nodrošinājumu pret negaidītiem pāvērsieniem nākotnē. Uzkrājumam jeb tā sauktajam finanšu drošības spilvenam, kas glābtu krīzes situācijā, piemēram, slimības vai darba zaudējuma gadījumā, eksperti iesaka atlikt 5–10% ikmēneša ienākumu. Ideālā variantā māsaimniecības drošības spilvenam vajadzētu būt tik lielam, lai tas segtu trīs mēnešu izdevumus bez papildu ienākumiem.

Kas ir ieguldījums?

Tā ir darbība ar naudas līdzekļiem cerībā iegūt peļņu.

Kas ir peļņa?

Peļņa rodas, kad ienākumi, kas gūti no produkta vai pakalpojuma pārdošanas, pārsniedz ar produkta ražošanu un pārdošanu vai pakalpojuma sniegšanu saistītās izmaksas.

Kas ir savstarpējo aizdevumu platforma?

Savstarpējo aizdevumu platforma ir speciāli radīta interneta platforma, kurā investori tiek savesti kopā ar personām un uzņēmumiem, kam nepieciešami papildu līdzekļi kādas preces vai darbības finansējumam. Šī platforma ir kā saikne starp investoriem un aizņēmējiem.

APDROŠINĀŠANA

Kas ir apdrošināšana?

Apdrošināšana – tas ir pakalpojums, ko cilvēki iegādājas, lai nodrošinātos pret neparedzamiem izdevumiem.

Kas ir apdrošināšanas prēmija?

Apdrošināšanas prēmija ir cena, kas tev jāmaksā apdrošinātājam par noteikto pakalpojumu. Prēmija ir daudz mazāka par summu, kuru tev izmaksās apdrošinātājs zaudējuma gadījumā.

Kas ir apdrošināšanas polise?

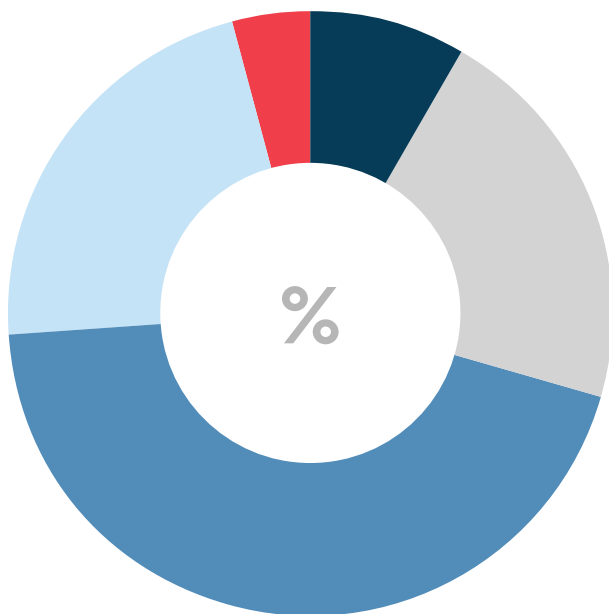
Apdrošināšanas polise ir dokuments, kas apliecina apdrošināšanas līguma noslēgšanu un ietver tā noteikumus, kā arī visus grozījumus un papildinājumus, par kuriem apdrošinātājs un apdrošinājuma ņēmējs ir vienojušies līguma darbības laikā. Pamatojoties uz šo dokumentu, ja norunātajā periodā notiek nelaimes gadījums vai rodas kādi polisē minēti zaudējumi, tev tiks izmaksāta atlīdzība tādā apmērā, par kādu esat vienojušies līgumā.

Kas ir obligātā apdrošināšana?

Lielākā daļa apdrošināšanas līgumu ir brīvprātīgi, taču valsts ir noteikusi, ka daļa ir obligāti – piemēram, autoīpašnieku obligātā civiltiesiskā apdrošināšana (OCTA). Apdrošināšana var būt obligāta arī tad, ja, piemēram, kredīta devējs ņem par ķīlu tavu nekustamo īpašumu un pieprasa, lai mājoklis līguma darbības laikā tiktu apdrošināts. Ja tu to nedarīsi, aizdevums var tikt atteikts. Arī automašīnu līzingā nevarēsi paņemt, ja tā nebūs apdrošināta.

Respondentu profils

Pie kuras no šīm iedzīvotāju grupām tu sevi pieskaitītu bērnībā?

8.6

Mēs knapi savilkām kopā galus, naudas nepietika pat pārtikai

20.9

Pārtikai naudas pietika, bet apģērba iegāde radīja finansiālas grūtības

44.6

Naudas pārtikai un apģērbam pietika, bet ilgtermiņa preču iegāde (televizors, ledusskapis u.c.) radīja grūtības

21.8

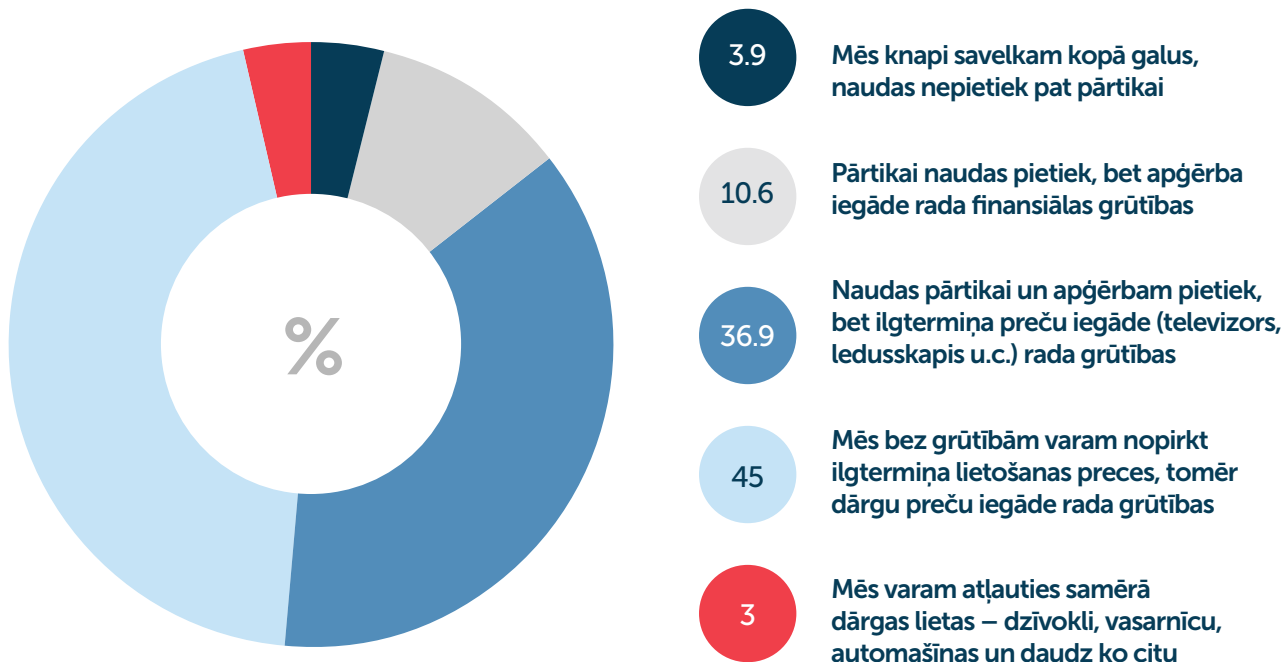
Mēs bez grūtībām varējām nopirkt ilgtermiņa lietošanas preces, tomēr dārgu preču iegāde radītu grūtības

4.1

Mēs varējām atļauties samērā dārgas lietas – dzīvokli, vasarnīcu, automašīnas un daudz ko citu

Runājot par bērnību, gandrīz puse aptaujāto atzina, ka ikdienas izdzīvošanai un apgērbam naudas bijis gana, taču tās pietrūcis lielākiem pirkumiem. To, kuri knapi savilkuši galus vai tieši otrādi – dzīvojuši bez ierobežojumiem, bijis samērā maz. Mūsdienās situācija ir labāka – gandrīz puse (45%) atzīst, ka naudas pietiek arī ilgtermiņa preču iegādei, tiesa, ir diezgan daudz to, kuriem ilgtermiņa preces iegādāties ir problemātiski (36,9%).

Pie kuras no šīm iedzīvotāju grupām tu sevi pieskaitītu tagad?

Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācija
apvieno ārpusbanku sektora uzņēmumus,
kas iedzīvotājiem Latvijā sniedz finanšu pakalpojumus.

Asociācijas misija ir veidot uzticamu, atbildīgu
un uz ilgtermiņa sadarbību vērstu nozares praksi,
ko pozitīvi vērtē patērētāji un tirgu uzraugošās
institūcijas, vienlaikus respektējot alternatīvo finanšu
pakalpojumu sniegtās iespējas brīvai un nodrošinātai
ikviena indivīda un sabiedrības attīstībai.

Materiāla pārpublicēšanas gadījumā atsauce uz Latvijas
Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociāciju obligāta.

 LATVIJAS
 ALTERNATĪVO FINANŠU
 PAKALPOJUMU ASOCIĀCIJA

Vaļņu iela 5/1, 2. stāvs
Rīga, LV-1050
info@lafpa.lv
67398277
www.lafpa.lv